

Antroposofi

Uttale: antroposofi

Etymologi: av gr. *anthropos*, 'menneske' og *sophia*, 'visdom'
antroposofi, spiritualistisk verdensoppfatning og metodisk vei til utforskning og bevisstgjøring av åndelige lovmessigheter i tilværelsen, grunnlagt av Rudolf Steiner (1861–1925).

Antroposofien er praksisorientert og i dag mest kjent gjennom en rekke sosiale initiativer som steinerskoler og -barnehager, helsepedagogiske hjem og Camphill-landsbyer for utviklingshemmede, biologisk-dynamiske gårdsbruk, komplementærmedisinske terapeutika og klinikker, etisk bankvirksomhet, kunst (eurytmi, organisk arkitektur) o.a. Steiner la fundamentet til antroposofien gjennom sine filosofiske og erkjennelsesteoretiske arbeider fra 1880- og 90-årene, hvorav *Frihetens filosofi* fra 1893 er den mest kjente. Fra århundreskiftet utarbeidet han en «antroposofisk orientert åndsvitenskap» i en rekke skrifter og et stort antall foredrag, hvorav de fleste ble stenografert og inngår i Steiners samlede verker. Rudolf Steiners litterære etterlatenskaper er sannsynligvis blant verdens største og utgjør nesten 90 000 boksider.

Antroposofien eller åndsvitenskapen – Steiner brukte begrepene synonymt – hevder å kunne utforske og skildre en «oversanselig» verden av krefter og vesener som ligger til grunn for og konstituerer sanseverdenens og menneskelivets fenomener. Antroposofien er likevel ikke en tro, men ifølge Steiner «en erkjennelsesvei som vil føre det åndelige i mennesket til det åndelige i verdensaltet», «en forsøksmetode for det allmenmenneskelige og for allmenne verdensfenomener» som krever individuell tilnærming og systematisk begrepsdannelse. Antroposofiens mål kan sies å være en forening av vitenskap, kunst og religiøs opplevelse i et helhetlig metodisk grep. Steiner hevdet derfor at antroposofien også kunne ytre seg direkte gjennom et kunstverk eller sosiale initiativer, noe som kan gjenfinnes i antroposofiens tre utviklingsfaser:

- 1) I årene 1902–10 utarbeidet Steiner grunnbegrepene i åndsvitenskapen gjennom bøker som *Teosofi* (1904) og *Hvordan når man til erkjennelse av de høyere verdener?*(1904). Boken *Vitenskapen om det skjulte* (1910) gir den mest omfattende og helhetlige fremstillingen av antroposofiens menneske- og verdensbilde. I denne fasen var Steiner tilknyttet Teosofisk Samfunn, men da selskapets ledelse etter hvert satte uakseptable betingelser for hans virksomhet, kom det til et brudd (1912). Fra da av benyttet Steiner konsekvent betegnelsen antroposofi om sin åndsvitenskapelige forskning.
- 2) Fra 1909 samarbeidet Steiner med en rekke kunstnere om et formspråk som kunne formidle en rent kunstnerisk opplevelse av antroposofien. I denne perioden oppstod den nye bevegelseskunsten eurytmi, samt en rekke originale stilelementer innenfor arkitektur, skulptur, glassradering, maleri, drama og resitasjonskunst. Byggingen av det først Goetheanum 1913–22 i Dornach (Sveits), som skulle danne rammen for fremførelsen av Steiners mysteriedramaer (1910–13), var høydepunktet i denne bestrebelsen. I denne fasen la Steiner også grunnlaget for en ny, erkjennelsesbasert forståelse av Kristus-impulsens betydning i menneskehetsutviklingen.
- 3) I perioden fra 1917 lå hovedvekten i Steiners arbeid på et sterkt engasjement for sosial og kulturell fornyelse gjennom åndsvitenskapen. Ideene om «tregreningen av den sosiale organisme» avfødte en reformbevegelse i de kaotiske etterkrigsårene i Tyskland, og fikk støtte fra mange kjente kulturpersonligheter. Waldorfskolen i Stuttgart (den første steinerskolen, 1919) var en direkte frukt av tregreningsbevegelsen. I de siste årene av Steiners liv oppstod impulsene til en antroposofisk medisin og sosialterapi (helsepedagogikk) og til det biologisk-dynamiske landbruket.

I antroposofien beskrives «liv», «sjel» og «ånd» som tre selvstendige oversanselige eksistensnivåer som gjennomtrenger den fysisk-materielle verden. Ved å utvikle sitt sjelelige potensiale kan mennesket oppnå erkjennelse av disse nivåene. Steiner betraktet en slik erkjennelse som en for vår tid eksistensielt nødvendig utvidelse av naturvitenskapens reduksjonistiske verdensbilde.

Steiner hevdet at menneskets innerste vesen er en uforgjengelig kjerne («jeget» eller individualiteten) som utvikler seg gjennom mange liv på jorden. Gjennom en ny forståelse av de gamle begrepene karma (skjebne) og reinkarnasjon (gjentatte jordliv) knyttet han dem til ideer om en individuell og kulturell evolusjonsprosess som har en forløper hos den tyske humanisten G. E. Lessing. Steiner hevdet at reinkarnasjonstanken ligger latent i fortsettelsen av en konsekvent tenkt evolusjonslære, idet hver enkelt menneskeindividualitet må betraktes som en egen «art» som utvikler seg gjennom jordlivene.

Endel kritikere av antroposofien har hevdet at den er en synkretistisk lære. Steiner fremholdt derimot at antroposofien helt og fullt beror på genuin, selvstendig forskning, men at den samtidig ivaretar en nødvendig kontinuitet til andre, eldre esoteriske eller åndelige tradisjoner. Også i sitt ungdomsverk knyttet Steiner an til tidligere eller eksisterende strømninger, som f.eks. den tyske filosofiske idealismen og Goethes naturvitenskap. På Steiners tid var det ikke minst kunstnere som fattet interesse for hans verk, bl.a. modernister som Wassilij Kandinsky, Piet Mondrian, Paul Klee og Le Corbusier, senere Bruno Walter og aksjonskunstneren Joseph Beuys. Kjente forfattere med tilknytning til antroposofien er bl.a. symbolisten Andrej Belyj, lyrikeren og Ibsen-oversetteren Christian Morgenstern, Edith Södergran, Saul Bellow, Michael Ende og Jorge Luis Borges. Av andre kjente personer som ga en positiv vurdering av Steiners antroposofi kan nevnes Selma Lagerlöf, Albert Schweitzer og – noe mer reservert – Stefan Zweig. Også i Norge har en rekke kulturpersonligheter hatt et mer eller mindre nært forhold til antroposofien, bl.a. Olav Aukrust, Alf Larsen, Ernst Sørensen, André Bjerke og Jens Bjørneboe.

Med Goetheanum-bygget fikk antroposofien og Antroposofisk Selskap i 1913 sitt internasjonale arbeidssentrum. Da bygget brant ned nyttårsnatten 1922 som følge av ildspåsettelse, utarbeidet Steiner før sin død modellen til et nytt bygg, denne gang i betong. Det annet Goetheanum ble innviet i 1928.

Forslag til videre lesning:

- Heistø, Rigmor, red.: *Dette tror vi*, 2. utg., 1997, 21-25, isbn 82-7886-014-9
- Mathisen, Arve, red.: *Antroposofien : essays*, 1997, isbn 82-90059-89-2
- Sandved, David: *Har vi bruk for en åndsvitenskap? : innføring i antroposofi*, 1999
- Schiøtz, Cato & Peter Normann Waage, red.: *Fascinasjon og forargelse : Steiner og antroposofien sett utenfra*, 2000, isbn 82-530-2142-9
- Steiner, Rudolf: *Min livsvei*, 1999, isbn 82-7940-004-4

Les mer på www.antroposofi.no

Forfatter: Harald Haakstad